

Zašto su jednom *Essekeru* Križevci važni? Crtice o Strossmayeru i Hraniloviću kao prilog početku istraživanja

BRANISLAV MILIČIĆ

Muzej Slavonije
Trg Sv. Trojstva 6
HR – 31 000 Osijek
branislav.milii@gmail.com

Izlaganje sa znanstvenog skupa

Primljeno/Received: 2.9.2015.

Uvodno o grkokatolicima

Unijati su vjernici Unijatske ili Grkokatoličke crkve, koja se u bogoslužju služi grčko-bizantskim obredom i grčko-staroslavenskim i drugim jezicima, a priznaje jedinstvo s Katoličkom crkvom i papu za svoga vrhovnoga crkvenog poglavara. Noviji crkveni dokumenti nazivaju Unijatsku crkvu Katoličkom crkvom bizantskog obreda i Istočnom katoličkom crkvom, jer je sastavni dio Katoličke crkve, od koje se razlikuje bogoslužjem, crkvenom stegom i duhovnom baštinom, ali je dostojanstvom jednaka s Katoličkom crkvom. Do stvaranja Unijatske crkve kao posebne organizacije došlo je nakon crkvenog sabora u Firenci (1439.), a veće skupine njezinih pripadnika organizirane su poslije u poznatim unijama: Brest-Litovska unija među Ukrajincima, Rusinima i Rumunjima (1596.), Marčanska unija među pravoslavnim uskocima, prebjezima i Vlasima u Hrvatskoj (1611.), te Kukuška unija među pravoslavnim Makedoncima (1859.). Unijati (lat. unus jedan) jesu, prema tome, nekadašnji pravoslavni, koji su se sjedinili s Katoličkom crkvom prihvativši sve njezine dogme i zadržavši svoje bogoslužje i crkveno uređenje.¹

Strossmayer i grkokatolici

Strossmayeru su grkokatolici iznimno važni jer je on u njima kao pobornik jedinstva Crkava vidio svijetli primjer.

Ono što povezuje dvojicu biskupa u prvom redu je 1850. godina, godina Strossmayerovog potvrđenja za biskupa, a to je i godina rođenja (biskupa) Hranilovića. Tako da su ova dva biskupa povezana od samoga početka. Oba biskupa promovirala su baštinu sv. Ćirila i Metoda i to je ono što ih je ponajviše obilježilo. Godina 1881. je godina velikog slavenskog hodočašća u Rim kao zahvala za godinu dana ranije izdanu encikliku *Grande Mundus* koja je proglasila Ćirila i Metoda slavenskim apostolima. Tako o enciklici Reljanović u

svom tekstu piše: *U Rimu 30. rujna 1880. papa Leon XIII. objavio je znamenitu encikliku Grande Munus kojom je svetkovina sv. Ćirila i Metoda uvedena u cijelu Katoličku crkvu. U enciklici se opisuje veličajni misio-narski rad solunske braće te ukazuje na njihove bliske veze sa Svetom Stolicom kao i na osobitu brigu što su je pape vodile o slavenskim narodima. Leon XIII. ponavlja riječi Ivana VIII. iz poslanice Industriae tuae, upućene moravskom knezu Svatopulku prije točno tisuću godina, kojima se odobrava uporaba staroslavenskog jezika u bogoslužju, a podsjeća i na pismo Benedikta XIV. od 25. kolovoza 1754. kojim se ozakonjuje ravnopravnost staroslavenskog i latinskog jezika u bogoslužju. Na kraju se upućuje poziv pravoslavnim crkvama na sjedinjenje s Katoličkom.²*

1 J. Kolarić, *Ekumenska trilogija*, Zagreb: Prometej, 2005., str. 388.

2 M. Reljanović, Enciklika *Grande Munus* i pitanje obnove glagoljaštva u Dalmaciji, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 43/2001, str. 355-374., na str. 361.

Ubrzo je Hranilović imenovan biskupom *najmaladim u povijesti Grkokatoličke biskupije. Biskupski red primio 22.IV. 1883. u Lugosu (danas Lugoj, Rumunjska) te bio svečano ustoličen u Križevcima 6.V.1883.*³

Oba biskupa promovirali su staroslavenski jezik i sv. Ćirila i Metoda. Strossmayer je onaj koji je Vatikan u svoje vrijeme najviše informirao o slavenskom pitanju, iako je i dalje predmet znanstvenih istraživanja utjecaj na izdavanje same enciklike *Grande Mundus*.

Godina 1886. važna je za Strossmayera zbog koncordata s Crnom Gorom, a iste godine biskup Hranilović gotovo nanovo podiže crkvu sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu (nacrti i nadzor radova H. Bollé, slikanje ikona E. Buczewski; posvećena pod novim imenom 1886., prije kapela sv. Vasilija), preuređuje pripadajuće joj Grkokatoličko sjemenište na Gornjem gradu te obnavlja biskupsku rezidenciju u Križevcima. Hranilović je bio i dobrotvorom: između ostaloga, 1888. novčano poduprijevši Strossmayerov dar,⁴ potpomagao je razvoj Sveučilišta u Zagrebu.

Godinu prije (1887.) uz veliku zaslugu Strossmayera uveden je u Barsku biskupiju slavenski jezik u liturgiju.

Biskup Strossmayer je, kao katolički biskup i čovjek Crkve, čitav svoj život posvetio zamisli sjedinjenja katoličkih i pravoslavnih Slavena. Izabrao je put kojega su u 9. stoljeću zacrtala sveta braća Ćiril i Metod. Budući da je Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija zemljopisno, kulturno i religijski smještena na granici dvaju svjetova i kultura, vjerovao je da upravo ona ima mesijansku ulogu u zbližavanju Istoka i Zapada. Težio je za ostvarenjem zajedništva između Katoličke i Pravoslavne crkve. Pri tome je bio nadahnut teološkim romantizmom te uvjeren da Providnost usmjerava ljudski rod prema jedinstvu uz prethodno sjedinjenje kršćanskih crkava. U tom povijesnom kretanju bitno bi značenje imale Katolička i Pravoslavna crkva kao najstarije kršćanske crkve, a unutar njih Južni Slaveni podijeljeni između Zapadne i Istočne crkve. Kao nasljednik sv. Metoda na srijemskoj biskupskoj stolici smatrao se od Boga pozvanim da izvrši tu mesijsku ulogu svoje Domovine. *S pravom se zato smatra pretečom današnjega ekumenskog pokreta (jedinstva Crkava).*⁵

Strossmayer je kao katolički biskup i čovjek Crkve cijeli svoj život posvetio ostvarenju svoje velike vizije – da Hrvatska postane sposobna izvršiti svoju mesijan-

sku ulogu na kulturnom i religijskom polju, najprije na Slavenskom jugu, a zatim u slavenskom pravoslavnom svijetu.

U ovome ga je slijedio i biskup Hranilović. Ovo su nastojanja koja su spajala tu dvojicu velikana Crkve, koji su radili za dobrobit svojih vjernika i svoga naroda. Biskup Hranilović, za razliku od Strossmayera, znatno je manje bio aktivan u javnosti, ali je biskup Strossmayer u svome bratu biskupu Hraniloviću imao stalnu potporu. Ta je potpora Strossmayeru bila vrlo važna jer je iz nje crpio snagu i nadu za ujedinjenje Crkava. Strossmayer i Hranilović znameniti su i na polju graditeljstva i obnavljanja crkava jer su obojica smatrala važnim obnovu Crkve kao zajednice, kao i crkve kao građevine.

Umjesto zaključka

U ovome kratkome pregledu, kao i poticaju daljnjeg istraživanja, dao sam samo neke godine koje bi mogle povezati dvojicu velikih biskupa. Kako je navedeno u samom naslovu, ovo su samo crtice kao podloga za buduća istraživanja. Literatura o ova dva biskupa nalazi se u nesrazmjeru - o biskupu Strossmayeru je pisano i objavljeno mnogo, a o biskupu Iliji Hraniloviću relativno malo. O zajedničkom djelovanju koje je obilježilo obojicu, pisano je malo pa je ovaj moj rad zapravo pokušaj postavljanja polaznih točki za istraživanje usporednog rada i međusobnog utjecaja ova dva biskupa.

Biskup Strossmayer i biskup Hranilović su promicali iste ideje i zato ih s pravom možemo nazivati protoekumenistima te su obojica time bitno obilježili svoje biskupovanje.

Josip Juraj Strossmayer je u Hraniloviću imao predanog brata biskupa koji se u isto vrijeme sa Strossmayerom borio za dobrobit svojih vjernika i razvoj Trojedne Kraljevine koliko god je to bilo u njihovoj moći, zbog toga su Strossmayeru Križevci iznimno važni. U grkokatolicima je vidio dobar primjer ujedinjenja Crkava i zauzimao se i branio posebnost istočnih Crkava na I. Vatikanskom saboru. U tom kontekstu završavam citatom iz dekreta II. Vatikanskog sabora *Orientalium Ecclesiarum* koji je dokaz uspješnosti Strossmayera i Hranilovića: *Sveta i katolička Crkva je mistično tijelo Kristovo, (koje) se sastoji od vjernika u Duhu Svetome organski sjedinjuje ista vjera, isti sakramenti i isto poglavarstvo, i koji uraštajući u razne hijerarhijske skupine, tvore mjesne Crkve ili obrede, a među njima vlada čudesno zajedništvo, tako da raznolikost u Crkvi ne samo da nije na štetu njena jedinstva, nego ga pače i očituje.*⁶

⁶ Kolarić, *Ekumenska trilogija*, str. 411.

³ Usp. „Hranilović, Ilija“, *Hrvatski bibliografski leksikon*, dostupno na: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=7982>, pristupljeno lipanj 2015.

⁴ Isto.

⁵ Branislav Miličić, Biskup Josip Juraj Strossmayer, pobornik ekumenskog pokreta (Posebni osvrt na pravoslavne i grkokatoličke), magistarski rad, Evandeoski teološki fakultet Osijek 2010. (neobjavljeno), str. 63-64.